

ברכת "אתה קדוש" של ראש השנה

ביאור מו"ר רה"י הרב דוד חי הכהן שליט"א

"אתה קדוש ושמך קדוש..." - ברכה שלישית של התפילה שייכת לברכות השבח. אין לעמוד להתפלל לפני הקב"ה לפני שמשבחים אותו. לכאורה מברכה זו נראה שכולה בקשות ("ובכן...צדיקים יראו וישמחו, ובכן תן כבוד לעמך"), היכן כאן השבח?

לצורך התשובה יש להזכיר את העובדה הבאה:

בראש השנה ד' **מלך** על העולם. אם לא מכירים במלכותו, זה לא שבח בשבילו, כידוע מההלכה הקובעת שאם לא חתם "המלך הקדוש" בעשי"ת לא יצא ידי חובה. השבח שלו בראש השנה זאת ההכרה **במלכותו**. כיצד מכירים במלכות ד'? האם אנחנו יודעים כי באמת ד' מלך? אולי האדם אומר זאת בפה אבל הוא לא ממש מאמין?

כשאדם עומד לפני **מלך** והוא מרגיש שהכל מידו, מיד הוא מבקש בקשות. הבקשות מעידות על המבקש שהוא מאמין שהמלך הוא באמת מלך. לכן גם כאן בקשותינו אינן בקשות רגילות (שלא מבקשים בשלוש ברכות ראשונות של השבח), אלא הן מעידות שאנו מכירים במלכות ד'.

כיצד אנו מכירים במלכות ד' על העולם באופן הראוי? בזמן שאנו מבקשים את הדברים הראויים למלכות שלו. וכמו במלך בשר ודם שכמובן לא מספיק לומר שהוא מלך אלא הוא צריך לישב בארמון מכובד, בעיר הבירה ולידו נמצאים השרים וכו' ורק אז נקרא שמלכותו מתקיימת, כך הדבר גם במלכותו של ד'.

מלכות ד' בעולם מתקיימת רק על ידי ישראל. אם לא על ידם, המלכות איננה יכולה להתגלות. אברהם אבינו היה הראשון שקרא לקב"ה "אדון". המושג "אדון" מכוון אל הכרת המלכות, אדון בפועל. "ויאמר כל אשר הנשמה באפו ד' **אלקי ישראל** מלך". מלכות ד' מתגלית על ידי ישראל.

נעמן שר צבא ארם חשב שאפשר להיות קשור לד' בלי עמ"י. הוא היה מצורע, ואמרו לו שלאלישע הנביא יש כוח לרפאות אותו. הוא מגיע לאלישע בציפייה שהוא יצא לקראתו מחמת כבודו כשר צבא ארם וירגיש זכות גדולה לרפאות אדם מכובד כמוהו. אלישע לא יצא לקראתו אלא שלח אליו נער שאמר לו: "לך רחוק בירדן שבע פעמים וישב בשרך לך וטהר". מדוע שלחו לרחוק בירדן? כי נעמן הרג במלחמה את אחאב והוא חשב שהארמים שולטים על ישראל והם מרכז העולם. מי הירדן הם מים של א"י. הוראת אלישע הנביא היתה מיועדת להבהיר לנעמן שד' בחר בישראל ובארצם. בתחילה, נעמן חשב שרפואתו נובעת מכוחו האישי של אלישע, צדקותו וכישרונותיו אך לאחר שהוא אמר לו לרחוק בירדן הבין נעמן שאלישע רומז לו שהוא עדיין כפוף לקדושת ישראל. הדבר הרגז אותו והוא ענה לאלישע "אנחנו לא צריכים את המים של ישראל, יש לנו את המים שלנו". אמרו לו עבדיו "אם באת אל הנביא תשמע לו ואם הוא אמר לך לרחוק שם לך ורחץ". ואכן, כאשר רחץ בירדן שבע פעמים "וישב אליו בשרו כבשר נער קטן ויטהר". אז נעמן הבין את המסר, מרכזיותו של עמ"י בעולם לא מוחלפת. הוא חזר לאלישע והפעם אלישע היה מוכן לדבר איתו. נעמן אמר באותה העת: "הנה נא ידעתי כי אין אלוקים בארץ כי אם בישראל" אם יש אלוקים בעולם- זה רק בישראל! לכן, גילוי מלכות ד' שזהו בעצם עניינו של ראש השנה הוא רק דרך ישראל. נמצא, שאנחנו מתפללים כאן על ישראל לא בשביל ישראל אלא בשביל מלכות ד'.

בנוסף, אנו מתפללים על ארץ ישראל כי אי אפשר לכוון את מלכות ד' מבלי שילוב של עמ"י וא"י.

"ובכן יתקדש שמך ד' אלוקינו על ישראל עמך" - אנחנו מבקשים ששם ד' יתקדש על ישראל בגלל שכך היא קדושת ד', וישראל וארצם הם בעצם אותו הדבר כי עמ"י ללא א"י אינו נחשב לעמ"י כאמור "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". גם א"י ללא עמ"י לא נחשבת לא"י מפני שקדושתה יורדת והיא לא מתפקדת באופן שיועדה לו (אנחנו מכירים זאת מהלכות שמיטה, יובל, תרו"מ וכו'). שלמות של הארץ והעם היא רק כששניהם מאוחדים ועל גבי זה ישנה שלמות שלישית שהיא העיקר- השראת שכינתו של ד'.

כך נאמר בתורה בפרשת 'מסעי': "ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה" ד' מודיע שהוא שוכן בתוכה **ולכן** "לא תטמא את הארץ". לכאורה זה מספיק. אך הפס' ממשיך "כי אני ד' שוכן בתוך בני ישראל" לפני רגע ד' אמר שהוא 'שוכן בארץ' ומיד אחרי כן הוא אומר כי הוא 'שוכן בתוך בני ישראל'. כי אלו שני הדברים המוכרחים השראת שכינת ד': ישראל היושבים בארץ הקדושה.

ברכת "אתה קדוש" של ראש השנה

ביאור מו"ר רה"י הרב דוד חי הכהן שליט"א

מהי השראת שכינה? ד' יורד למציאות, שוכן כאן, זוהי בעצם המלכות. והיא פועלת ביום ראשון של ראש השנה וכמו שחז"ל אמרו "דרשו ד' בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב" מתי ד' קרוב? בראש השנה, בעשרת ימי תשובה. ולמה אז הוא קרוב? כי יש השראת שכינה. ירידה למציאות. התקרבות אלינו.

לכן בברכה זו, מתבקש שאנחנו נדבר על עמ"י וא"י כי בלי זה לא נוכל להבין את עניין מלכות ד' שלך אנו מתפללים.

זהו בעצם הרחבה של המילים "אתה קדוש ושמך קדוש" מהו שם ד'? הצורה שבה אנו מכירים אותו. לכל אחד יש שם שמבטא את אישיותו. הגוף אינו מבטא זאת. לכל אחד יש גוף. שמו הוא העיקר שבו. לכן בלי שם ד' לא נכיר אותו כי הוא אין סוף, למעלה מכל העולמות. ע"י שמו אנו נפגשים איתו בעוה"ז.

אז "אתה קדוש ושמך קדוש" זהו תיאור על היחס אל השכינה. כעת אנו מרחיבים זאת ואומרים "וקדושים בכל יום יהללוך סלה" - מי הם הקדושים? אלה שד' שוכן בתוכם. כי הוא קדוש כפי שהזכרנו וממילא כשהוא שוכן בתוך נבראים הם מתקדשים. וכמו כשהייתה השראת שכינה בבהמ"ק כל הכלים היו קדושים.

כיוון שאנו ישראל משמשים כלים להמלכת ד', המבט פונה אלינו ואנו נשאלים בראש השנה: "מה אתם עושים בשביל ייעוד זה שנועדתם?" ידוע שאברהם אבינו, יצחק, יעקב, משה, דוד וכל הצדיקים האחרים המליכו את ד' אבל מה אתכם? יש להמשיך זאת ולא להסתפק במה שהם עשו בעבר, עלינו להמשיך להעביר את עניין מלכות ד' לדורות הבאים. מתי הזמן המתאים לכך? ראש השנה. המעבר בין שנה לשנה. בין תקופה לתקופה ובעצם בין דור לדור. "לדור ודור המליכו לקל כי הוא לבדו מרום וקדוש".

"ובכן..." - מה הכוונה ובכן? היה מספיק לומר בוא"ו "ויתקדש שמך..."? אלא שנרמז לנו כאן הקשר למגילת אסתר. "ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת". אסתר אומרת למרדכי: אני נכנסת לא לפי הסדר, לא לפי החוק. בד"כ יש חוק שלא נכנסים אל המלך לבד. רמז זה נועד בשבילנו שאולי אנו לא ראויים מספיק ונכנסים שלא כדת. אבל בכל אופן - "אבוא אל המלך". גם אם אנו לא ראויים אנו נכנסים לדבר עם המלך. ומה אומרים למלך? תפילה על המלכות שלו שתתקיים. ועיקר המלכות - עם ישראל וארץ ישראל.

"ובכן יתקדש שמך ד' אלוקינו על ישראל עמך..." - שהם כסא הכבוד של מלכות ד'. למה שם ד' לא מתקדש על ישראל עד עכשיו? מה מפריעים לנו לקיים את תפקידנו? גויים מפריעים מסביב. יש מהם שהחריבו את ביהמ"ק. יש שרצחו יהודים רבים. יש גם רשעים מבפנים, מחשבות, דעות רעות ויצרים רעים. הם לא נותנים ששם ד' יתגלה, הם מפריעים לישראל. לולא יצר הרע שיש בישראל היה מתגלה שהם בעצם כמו מלאכים. כל אלה הרשעים משמשים מחיצה וקליפה שלא נותנות לאור להיראות. וזאת הכוונה בבקשה הבאה:

"ובכן תן פחדך ד' אלוקינו על כל מעשיך" - אלה שמזיקים, שאוחזים בחלקים מא"י, במקום המקדש, במערת המכפלה, קבר רחל ושאר המקומות הקדושים כדי שישראל לא יוכלו להתקשר אל הקודש.

"ואימתך על כל מה שבראת" - יש מעשים (עוה"ז) ויש נבראים (עולם העליון), לאוה"ע יש גם מלאכים וכוחות רעים מלמעלה, וגם תיאוריות, ספרי פילוסופיה ואמונות מלמטה שנותנים להם כוח. אנו מבקשים מד' שיפיל אימתו על המעשים כאן בעולם וגם על המלאכים שלהם למעלה - "על כל מה שבראת".

ויראוך כל המעשים וישתחוו לפניך כל הברואים" - כולם יתכופפו לפני ד'. במה הדבר יתבטא? שיפסיקו להפריע לעמ"י. שיתנו לעמ"י לגלות את הקדושה.

"וייעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם" - הם מנסים להפריד בין ישראל לאביהם שבשמים ובזה הם גורמים פירוד בתוך עמ"י, בינם לבין עמ"י וממילא בינם לבין עצמם. כשאדם עסוק בלכלוך

ברכת "אתה קדוש" של ראש השנה

ביאור מו"ר רה"י הרב דוד חי הכהן שליט"א

הוא הראשון שמתלכלך. דבר זה הוא הגורם לכל המלחמות ביניהם. כל זמן שלא ישלימו עם ישראל גם להם לא יהיה שלום. ורק כשישלימו ויכבדו אותנו, גם הם וגם אנחנו "יעשו אגודה אחת".

"לעשות רצונך בלבב שלם" - חז"ל אמרו: "לבב- יצר הטוב ויצר הרע". שלא יהיו יותר יצרים שמפריעים לנו.

לכאורה יש לשאול: כיצד אפשר לבקש בקשות אלו הרי "הכל בידי שמיים חוץ מיראת שמים"? הקב"ה הפקיד את הבחירה בידיים של האדם אם לבחור בטוב או ברע? אם כן כיצד אנו מבקשים שיסיר את כל האנשים הרעים והמחשבות הרעות מהעולם? על כך נאמרת התשובה בהמשך:

"כמו שידענו ד' אלו קינו שהשלטן מלפניך עוז בידך וגבורה בימינך" - נכון שד' נתן לאדם בחירה חופשית, אך וודאי שאין זה אומר שלקב"ה אין שליטה על בחירה זו. עדיין הוא 'בעל הבית' גם כשהוא נתן זאת ביד האדם. אם כך, אנו יכולים לבקש ממנו- תשלול להם את הבחירה! אל תיתן להם לבחור יותר ברע. "השלטן מלפניך" אתה יכול לשלוט גם בזה. אין זו בקשה לא טבעית (לדוג' שעכשיו ירד שלג- זו בקשה לא ראויה ואין מבקשים אותה). להיפך, זהו רצון ד', הטבע הבריא של הבריאה. כשהבחירה פוגעת ברצונו, בהמלכתו, הוא יכול לשלול זאת.

הברכה ממשיכה: "עז בידך וגבורה בימינך" - ידוע שישנה חלוקה כללית בין ימין לשמאל בכל בריאה. הימין עיקר והשמאל טפל. במידות של ד' הימין רומז לחסד והשמאל רומז לגבורה- דין. כך הם החוקים שד' סידר בעולם. לא בגלל שאי אפשר אחרת אלא כך הוא רצון ד'. גם חוקי התורה הם לא חוקים בשביל הקב"ה אלא בשביל הנבראים והוא לא כלול בזה. "עז בידך" - יד היא שמאל, "עז" זוהי התורה, "ד' עז לעמו יתן". ד' הביא לנו את התורה בימין, "מימינו אש דת למו". אם כן למה כתוב עז בידך, כאילו שהתורה נתנה בשמאל? אלא שאם ד' רוצה התורה יכולה להנתן בשמאל! כן הדבר לגבי גבורה שבד"כ היא בשמאל ועכשיו "גבורה בימינך". ונמצא, שאם משתמשים בחוקים שד' קבע בעולם לרעה, הוא יכול לשנות את החוקים. המצרים רדפו אחר ישראל בצאתם ממצרים וכשהגיעו לים תכננו להשתמש בו לפגוע בישראל, להשתמש בטבע לעשות רע. אולם כיוון שד' ברא את החוקים לטובה, לחיים, הוא הפך את החוקים עליהם! הים שהם ציפו שיעזור להם, פעל את ההיפך. לכן כאן אנו מבקשים בדומה לזה כי אנו יודעים שזהו רצון ד'. לשלול מעל החוקים, מלכות שלימה שהחוקים לא קובעים לה. נכון שלפי הסדר היה ראוי שמלכות ד' תתגלה בחוקים, אך כיוון שהאדם עושה את ההיפך ע"י הבחירה שלו ועוד משתמש בחוקים כנגד רצון ד', יהפוך ד' את החוקים ויגרום למלכותו להתגלות על כרחו של האדם.

אך עדיין אפשר לשאול: אולי ישנם מלאכים וכוחות רעים התומכים בגויים ואין לנו מה לעשות בנידון? על כך אנו מבקשים- "ושמך נורא על כל מה שבראת" - כשנשמע שם ד' הם מתבטלים לגמרי (וכמו שמוזכר לגבי אשמדאי מלך השדים במס' גיטין).

עד עכשיו דיברנו על קידוש ד' פרטי על ידי ישראל, הסרת כל המחיצות שמונעות את קדושת ד'. כעת, לאחר שלב זה, מתגלה עמ"י כפי טבעו ולכן- "תן כבוד לעמך תהילה ליראיך" - בתוך עמ"י יש את המון העם ("עמך") ויש היראים את ד' ("ליראיך"), יותר נעלים משאר העם, אלה שנותנים את הצורה של עמ"י, ואף יותר מאלה, "דורשיך", לא רק יראים מד' אלא מחפשים לעבוד את ד' עוד ועוד. "פתחון פה למייחלים לך" - אלה שכל רגע מייחלים לד', מתי תבוא ישועתו, "כי לישועתך קיוונו כל היום". עכשיו מבחינים בכל צדדי הכוחות של עמ"י. כשהשווינו אל מול העמים לא הבטנו על החלקים והמדרגות בתוכנו, אלא על עמ"י במבט כללי. עכשיו מבחינים גם באיברים שמהם הוא מורכב.

לאחר מכן, מקום היישוב שלנו "שמחה לארצך" - ארץ ישראל. גם בה יש מדרגות- "ששון לעירך" - ירושלים במרכז, "צמיחת קרן לדוד עבדך" - ירושלים לא תהיה בקדושתה אם לא יהא מלכות בית דוד המבטאת את הגבורה הגדולה והכבוד של ישראל. ולא רק במבט חיצוני אלא גם במילוי הקדושה- "עריכת נר לכן ישי משיחך" - לא רק הגבורה של דוד אלא גם האור שלו. מהי "עריכת נר"? כתוב: "באוהל מועד יעריכנו הכהן" עבודת הכהנים במנורה היתה קשורה בסיפור הפתילות והשמנים וכו'. גם במלכות בית דוד אנו מבקשים שיראו כולם את סדר הקדושה של המלך כפי שהיה אצל דוד.

ברכת "אתה קדוש" של ראש השנה

ביאור מו"ר רה"י הרב דוד חי הכהן שליט"א

"והייתה עמו וקרא בו כל ימי חייו". אצל דוד היו גם תורה, גם תפילה, גם שירה ועוד צדדים רבים של קדושה. כך הוא הסדר הראוי למלך ישראל.

ומוסיפים "במהרה בימינו". לשם מה? כי זו ברכה של שבח לד' ואנו מצפים כל רגע שמלכות ד' תתגלה כי כל רגע שאין מלכות ד' הוא הפסד גדול מאוד. ע"י מלכות ד' כל צד בעמ"י, כל חלק, יתעלה ויתגדל עוד. כשמגיע רב גדול לישיבה ומוסר שיעור הוא מרומם את כל השומעים כל אחד לפי רמתו. בזמן השיעור כולם שווים אך אחר סיומו מתגלות דרגותיהם של השומעים. הגדולים ביותר הבינו את הדברים שהוא רמז, אחרים הבינו את הדרשות ויש גם פשוטים שזוכרים רק את הסיפורים. גם כאן כשמלכות ד' תתגלה כל מדרגה תקלוט כפי ערכה- "ובכן צדיקים יראו וישמחו וישרים יעלוזו"- מדרגה של צדיקים לבד וישרים לבד. "והסידים ברינה יגילו ועולתה תקפוץ פיה והרשעה כולה כעשן תכלה"- כשכל מדרגות הקדושה עולות, לא רק שהרשעה נאלמת, שותקת, אלא מתבטלת לגמרי. כמו העשן שלאחר התמוגגותו לא יודעים שהוא נכח כאן כלל. "כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ".

שאלה: מהו ההבדל בין 'צדיקים' ל'ישרים'?

תשובה: הרמב"ם כותב ש"צדיקים" עושים כפי מה שכתוב אפילו שקשה להם. כובשים את יצרם. "ישרים" הגיעו למדרגה שכלל אין להם תאוות. **הטבע** שלהם רוצה מה שד' רוצה. אפילו אם יתנו לו ביום כיפור לאכול ויהיה מותר לו, הוא לא יאכל, לא בגלל שד' ציווה אלא שקרבתו לד' כ"כ גדולה עד שאין הוא חפץ בחומר.

שאלה: מהי הכוונה של "עולתה תקפוץ פיה"?

תשובה: אלו שתי מילים: "עולה" מלשון עוולה, רשעות גדולה. וגם מלשון "עלייה"- שהרשעות הרימה ראש. היא "תקפוץ פיה"- תסתום פיה.

ותמלוך אתה הוא ד' אלוקינו מהרה על כל מעשיך"- אחרי כל זה המלכות תהיה על כל המעשים, בעולם שלנו. אמנם גם עכשיו ד' מלך אך עדיין זה בנסתר. שה"מעשים" יגידו שד' מלך- זאת התכנית!

"בהר ציון משכן כבודך ובירושלים עיר מקדשך"- הר ציון זהו הר הבית, מקום המקדש, וכל ירושלים מתקדשת בזכותו. לכאורה די לנו בהר הבית ומדוע אנו מתפללים אף על ירושלים? אלא שאם הר הבית מתקדש בקדושת השכינה, חייבת להיות לה מסגרת. "נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות בית ד'" גם ל"חצרות" של ד' יש מעלה גדולה בזכות "בית ד'".

למה זה חשוב שיהיה דווקא בירושלים? אולי לעתיד לבוא העולם יהיה מקודש באופן שווה ללא הבדלים? לא. תמיד ירושלים תהיה עיקר ולב העולם. גם כשבכל העולם לא תהיה טומאה. אל לנו חשוב שירושלים קדושה בגלל שכל העולם טמא מטומאתם של הגויים. אין זה נכון, יש בירושלים מעלות קדושה פנימיות- "ככתוב בדברי קדשך ימלוך ד' לעולם אלוקיך ציון לדור ודור הללויה"- לא אומרים "ימלוך ד' לעולם, אלוקיך וכו'" אלא ימלוך ד', **לעולם אלוקיך** ציון וכו'" שתמיד ד' יתגלה על ציון. (מוכרח להסביר כך, כי לפני כן אמרנו "ותמלוך..על הר ציון **ככתוב**.. ימלוך.."- הפס' ימלוך וכו' מסביר כי ד' ימלוך **תמיד** על הר ציון. ופשוט). "לדור ודור הללויה" בכל הדורות, גם כשכולם יתעלו למדרגה גבוהה תישאר ירושלים במעלתה.